

GEZOND IN ...

STIMULERINGSPROGRAMMA GIDS
LOKALE AANPAK GEZONDHEIDSACHTERSTANDEN

KENNISDOSSIER

Participatie

Sociale
omgeving

Preventie
& zorg

Fysieke
omgeving

Gedrag &
vaardigheden

Burgers zijn
hoofdrolspelers

Differentiatie is
essentieel

Bestuurlijke
betrokkenheid

Procesgerichte
aanpak

Synergie circuits

Publiek
en privaat

Sociale
marketing op
alle niveaus

Monitoren
voortgang en
resultaten

PARTICIPATIE

Om gezondheidsachterstanden in gemeenten terug te dringen adviseert Gezond in... een integrale aanpak op vijf sporen: gedrag & vaardigheden, participatie, preventie & zorg, fysieke en sociale omgeving. Er zijn acht succesfactoren (pijlers) bekend die de aanpak op deze sporen effectiever maken.

Dit kennisdossier biedt u enkele praktische handvatten en inspirerende voorbeelden voor de concrete invulling van het spoor Participatie.

PARTICIPATIE

Actief meedoen in de samenleving maakt mensen gezond en andersom. Mensen met gezondheidsachterstanden hebben vaak ook achterstand op het gebied van participatie. Om gezondheidsachterstanden aan te pakken, is daarom inzet op zowel participatie als gezondheid noodzakelijk. Dit vraagt ook inspanningen vanuit bijvoorbeeld Werk en Inkomen (armoedebeleid), Wmo, Onderwijs en Sport.

Participatie en gezondheid

Participatie staat voor meedoen aan het maatschappelijke leven. Het gaat om het volgen van een opleiding, (vrijwillig)werken, het opdoen van vaardigheden, het hebben van sociale contacten en het deelnemen en bijdragen aan de maatschappij.

Een goede gezondheid bevordert participatie en een minder goede gezondheid vormt een drempel voor participatie. Tegelijkertijd bevordert maatschappelijke participatie ook de gezondheid.

Wisselwerking tussen armoede en schulden en gezondheid

Armoede en schulden beïnvloeden het dagelijks functioneren. Mensen zijn vooral gericht op overleven. Het niet op orde hebben van de basis zorgt o.a. voor:

- Stress (ook in relaties) en onzekerheid.
- Krimpen van hun netwerk.
- Beperkt vermogen om lange termijn doelen te stellen, strategisch te denken en te handelen.

Er is een sterke relatie tussen de stress en fysieke gezondheidsklachten (zoals rugklachten en roken). Maar voordat er ruimte is om te werken aan bijvoorbeeld een gezonde leefstijl is het nodig om de basis op orde te krijgen.

De uitdagingen waar gemeenten voor staan zijn, vooral bij inwoners met lage SES, complex en liggen op diverse terreinen:

- Het stimuleren van meedoen, eigen regie en zelfredzaamheid.
- Het voorkomen van schooluitval.
- Het stimuleren van langdurig werklozen of uitkeringsgerechtigden naar (vrijwilligers)werk.
- Het ondersteunen van mensen met schulden en het voorkomen van langdurige schuldensituaties en armoede.
- Het activeren van mensen die langdurig in de ziekteketen zitten.
- Het ondersteunen van (jonge)mantelzorgers.

WAT KUNT U ALS GEMEENTE DOEN?

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van verschillende wetten en taken die gericht zijn op (de bevordering van) participatie en gezondheid. Met de decentralisaties kan de gemeente dwarsverbanden leggen tussen de Wmo/Awbz, onderwijs, jeugdzorg en het domein van werk en inkomen.

Voor de aanpak van gezondheidsachterstanden is inzetten op zowel participatie als gezondheid in deze verschillende domeinen noodzakelijk. Afhankelijk van de maatschappelijke deelname van kwetsbare groepen (o.a. lage SES, eenoudergezinnen en migranten) in uw gemeente kan gedacht worden aan:

Armoedebeleid & Werk en Inkomen

- Het versterken van armoedebeleid.
- Het stimuleren van integrale schulddienstverlening (met aandacht voor financiële en psychosociale problemen, gezondheid, verslaving, woonsituatie en gezinssituatie). Dit vraagt om samenwerking tussen schulddienstverlening, het sociale wijkteam, vrijwilligerswerk, jongerenwerk, algemeen maatschappelijk werk, de eerste lijn (zoals huisartsen en fysiotherapeuten), onderwijs- en taalaanbod en bewegingsaanbod.
- Inzetten op het versterken van werkgelegenheid en de lokale economie op zo'n manier dat ook de inwoners met de lagere inkomens en een lage opleiding daar profijt van hebben.

- Het ondersteunen van bijstandsgerechtigden richting werk of vrijwilligerswerk, met aandacht voor gezondheidsproblemen en het bespreekbaar maken daarvan. Denk aan scholing en inzicht geven in de mogelijkheden voor doorverwijzing (naar bijvoorbeeld een huisarts of beweegaanbod).
- Faciliteer aanbod binnen re-integratietrajecten om te werken aan een betere gezondheid, bijvoorbeeld via gezonde voeding, beweging en vaardigheden.
- Inzetten op een gezonde werkomgeving (met bijvoorbeeld aandacht voor stoppen met roken, gezond aanbod in de bedrijfskantine en bewegen). Zeker als bij lokale bedrijven veel werknemers met een lage opleiding of laag inkomen werken.
- Inzetten op het bevorderen van taalvaardigheden. Laaggeletterde werklozen komen vaak moeilijk aan het werk of zijn moeilijk om te scholen. Zorg samen met lokale organisaties voor taalcursussen en het herkennen van laaggeletterdheid (bijvoorbeeld door training van medewerkers van uitkeringsinstanties of het gebruik van de Taalmeter). Werk ook samen met bedrijven, door hen te stimuleren ook lees- en schrijfcursussen aan te bieden (bijvoorbeeld als onderdeel van hun MVO-beleid).
- Het uitgeven en stimuleren van het gebruik van passen waarmee kinderen en volwassenen korting kunnen krijgen op culturele activiteiten, sporten en cursussen.

Wmo/sociaal domein

- Het versterken van eigen kracht, eigen regie en zelfredzaamheid. Hiervoor is een meer ondersteunende rol en terughoudende opstelling van professionals nodig. Besteed aandacht aan de nodige competenties bij professionals om mensen te helpen het zelf te doen.
- Het ondersteunen van mantelzorgers zodat zij in staat blijven om te participeren in de samenleving. Bijvoorbeeld door afspraken rondom respijtzorg, het stimuleren van een sociaal en ondersteunend netwerk, en het faciliteren van werk en opleiding voor mensen die langdurig informele zorg hebben geboden. Ga na of mensen met een uitkering gemotiveerd zijn om als vrijwilliger aan de slag te gaan bij Wmo voorzieningen, sportvereniging, speeltuin of groenvoorziening (al dan niet als tegenprestatie voor hun uitkering).
- Het stimuleren van aanbieders van zorg- en welzijnsactiviteiten en andere diensten om leerwerkplekken of banen voor mensen met een uitkering aan te bieden.

Onderwijs en Jeugd(zorg)

- Het aanpakken van schooluitval door leerlingbegeleiders, decanen, docenten en de Jeugdgezondheidszorg. Denk daarbij aan het signaleren en oppakken van gezondheidsproblemen en belemmeringen voor participatie. Hierbij kunt u zich ook richten op achterliggende factoren als de preventie van overmatig alcohol- en drugsgebruik en de preventie van tienerzwangerschappen.
- Het stimuleren van opvoedondersteuning en ouderbetrokkenheid bij school. Weinig steun bieden bij het schoolwerk vergroot de kans dat een kind spijbelt of uitvalt.

- Faciliteren dat de Jeugdgezondheidszorg goed is toegerust om de jeugd te motiveren tot sport of vrijwilligerswerk. Hetzelfde geldt voor het jongerenwerk en de buurtsportcoaches. Zij kunnen jongeren die zijn gestopt met school motiveren tot het volgen van een (vervolg)opleiding en toeleiden naar passende ondersteuning.

Afspraken met zorgverzekeraars

- Veel gemeenten hebben een collectieve ziektekostenverzekering voor minima (CZM) en de dekking ervan breidt steeds verder uit. De collectiviteit biedt de mogelijkheid om met de zorgverzekeraar afspraken te maken die bijdragen aan gemeentelijke doelstellingen op het gebied van armoedebeleid, preventie, re-integratie en participatie.

TIPS

- Zorg ervoor dat u goed zicht heeft in de maatschappelijke deelname van lage SES groepen, migranten etc. en de onderliggende oorzaken voor de beperkte deelname. Ga dit ook na met burgers zelf, zo krijgt u ook inzicht in hun mogelijkheden.
- Verschillende beleidsterreinen zijn meer geneigd tot samenwerking als ze de meerwaarde zien van de aanpak van gezondheidsachterstanden en gezondheidsthema's voor hun eigen terrein (gezondheid als middel in plaats van als doel). Gezonde burgers bijvoorbeeld participeren meer, kunnen eerder weer aan het werk en kosten minder aan uitkeringen. Formuleer per beleidsterrein een positieve kernboodschap.
- Zorg voor draagvlak bij bestuurders en managers in de gemeente om tijd te besteden aan het proces van afstemming en samenwerking rond gezondheidsachterstanden. Het vaststellen van sector overstijgende doelen en deze opnemen in het collegeprogramma kan hierbij helpen.
- Bespreek in het overleg met de eerstelijns (huisartsen) ook het belang van het alert zijn op (verborgen) schuldenproblematiek naast medische problemen en het doen van vrijwilligerswerk voor de gezondheid. Ook zij kunnen patiënten motiveren en doorverwijzen.

ENKELE VOORBEEDEN

Heeft uw gemeente zelf goede voorbeelden? Deel ze via www.gezondin.nu.

WIJKLEERBEDRIJF DEN HAAG

Het WijkLeerbedrijf Den Haag Centrum en omstreken biedt wijkbewoners extra hulp en ondersteuning op het gebied van zorg en welzijn. Denk aan huishoudelijke hulp, meegaan naar de dokter of een bijeenkomst, boodschappen doen of een spelletje spelen. Hagenaars die worden opgeleid door ROC Mondriaan bieden deze ondersteuning, in samenwerking met Threewise-opleidingen. De meeste van hen hebben een WWB-uitkering. Het mes snijdt bij dit project aan twee kanten: wijkbewoners krijgen de hulp die zij nodig hebben en de deelnemers volgen op deze manier een opleiding met een aantrekkelijke stageplaats en aan het eind uitzicht op een baan.

Meer info:

www.mogroep.nl/categorieen/thema/participatie-buurtwerk/nieuws/3726-wijkleerbedrijf-den-haag-biedt-informele-zorg-en-hulp

FIT 4 WORK

Fit 4 Work is een onderzoek naar een integrale aanpak voor cliënten van UWV Werkbedrijf en de G4-gemeenten en Capelle aan de IJssel. Fit 4 Work is ontwikkeld door het UWV en de diensten SoZaWe en GGD van de G4 en wordt uitgevoerd door multidisciplinaire teams en met wetenschappelijk onderzoek getoetst. Fit 4 Work wil dat na afloop van het project meer dan de helft van de ruim 600 deelnemers duurzaam regulier werk heeft en dat de deelnemers zich aantoonbaar gezonder voelen. Mensen uit de moeilijk bemiddelbare doelgroep worden geholpen om zo goed mogelijk hun leven op te bouwen, een verbetering in hun gezondheidssituatie te realiseren en uitkeringsonafhankelijk te worden.

Meer info:

www.fit-4-work.nl

INTERVENTIE: ARMOEDE EN GEZONDHEID VAN KINDEREN

De interventie 'Armoede en gezondheid van kinderen' wil de gezondheidsbedreiging van kinderen door armoede tegengaan. De interventie signaleert tijdens het gezondheidsonderzoek van de JGZ bij kinderen uit groep 2 en 7 een gezondheidsrisico of – probleem dat samenhangt met geldgebrek in het gezin. Wanneer ouders ervoor openstaan, vindt een vervolgesprek plaats. Daarna volgt toeleiding naar de gemeentelijke sociale dienst. De sociale dienst stelt op grond van een adviesbrief van de JGZ geoordeelde financiële middelen ter beschikking. De aanpak is onderdeel van een groter geheel van zorg door de JGZ en de gemeentelijke sociale dienst.

Meer info:

zwolle.ggdijsselland.nl/item/article/armoede-en-gezondheid-van-kinderen/

DORDRECHT WERKT SUCCESVOL AAN PREVENTIE VAN VOORTIJDIG SCHOOLVERLATEN

Een aantal jaar geleden zijn de gemeente Dordrecht, het ROC Da Vinci College en de middelbare scholen gaan samenwerken. Hun aanpak richt zich op het terugdringen van verzuim en voortijdig schoolverlaten bij kwetsbare jongeren. Projecten focusten onder andere op het helpen van jongeren met een mbo-diploma niveau 1 met het vinden van werk en het in kaart brengen van verzuim van jongeren die buiten de regio onderwijs volgen. Het succes van die aanpak is onder meer te zien in een enorme daling in de cijfers van voortijdige schoolverlaters.

Meer info:

<http://www.aanvalopschooluitval.nl/>

BRONNEN

- [Divosa.nl](http://divosa.nl): dossier armoede en sociale uitsluiting
- [Gemeenteloket.minswz.nl](http://gemeenteloket.minswz.nl): dossier werk en inkomen
- [BS&F.nl](http://bs&f.nl): collectieve ziektekostenverzekering minima
- [NJI.nl](http://njl.nl): dossier Voortijdig schoolverlaten en verzuim
- [ZonMw.nl](http://zonmw.nl): begrip gezondheid
- Themaport Participatie en gezondheid RIVM 2014
- Actieprogramma Tel mee met Taal
- [Platform31](http://platform31.nl): de eindjes aan elkaar knopen

Meer informatie, tools en voorbeelden vindt u op het online platform www.gezondin.nu bij de pijler [Participatie](#).

Kijk ook eens naar de sporen: [Fysieke omgeving](#), [Gedrag & vaardigheden](#), [Preventie & zorg](#) en [Sociale omgeving](#). En naar de pijlers: [Bestuurlijke betrokkenheid](#), [Burgers zijn hoofdrolspelers](#), [Differentiatie](#), [Monitoring](#), [Procesgerichte aanpak](#), [Publiek & privaat](#), [Sociale marketing](#) en [Synergie Circuit](#).